

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA JISMONIY TARBIYA DARSLARINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISHNING SAMARADORLIGI

Japaraliyev Ahliyor Sodiqali o'g'li,

Shamsitdinova Mahliyo Faxritdin qizi

Namangan Davlat Universiteti magistrantlari

Annotatsiya: umumta'lim maktablari o'tkaziladigan jismoniy tarbiya darslarida jismoniy mashqlar bilan shug'ullanish mashg'ulotlarida ishtirok etayotgan o'quvchilarning faoliyatini tashkillash haqida tegishli ma'limotlar va tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: o'quvchilar faoliyatini boshqarish, frontal, uzluksiz-ulab, guruhli, yakkama-yakka, aylanib yurish.

EFFECTIVENESS OF ORGANIZING AND CONDUCTING PHYSICAL EDUCATION CLASSES IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS

Annotation: relevant information and recommendations on the organization of the activities of students participating in physical education classes in general education schools are presented.

Key words: management of students' activities, frontal, continuous-connecting, group, one-on-one, walking around.

Umumiy ta'lim maktablari, kasb-hunar va akademik litseylar, gimnaziya, kollejlari, oliy o'quv yurtlari va boshqa ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan jismoniy tarbiya darslarida jismoniy mashqlar bilan shug'ullanish mashg'ulotlarida ishtirok etayotgan o'quvchilarning faoliyati boshqariladi.

O'quvchilar faoliyatini boshqarish deganda mashg'ulot davomida o'qituvchi rejasiga muvofiq jismoniy mashqlarni bajarishni tashkillash uslubiyatini tushunamiz.

Ta’lim-tarbiya jarayonida jismoniy tarbiya o‘qituvchilari, o‘quvchilar faoliyatini jismoniy tarbiya darslarida birvara-kayiga (frontal), uzluksiz-ulab, guruhchalarga ajratib, yakkama-yakka va aylanib yurib mashq bajarish uslubiyatlari orqali tashkillaydilar.

O‘quvchi faoliyatini tashkillashning frontal usuliyati deganda guruhdagi barcha o‘quvchilarni birvarakayga o‘qituvchi bilan birgalikda bir xil vazifani hal qilish uchun mashqni yoppasiga bajarishi tushuniladi. Bu uslubiyatning afzalligi mashqni bajarish uchun barcha o‘quvchilarni teng qamrab olinishi va ularni birvarakayiga band qilishi bo‘lib, dars (mashg‘ulot)da yuqori zichlikka erishiladi hamda yuklamani suruati, intensivligi va meoyori barcha uchun bir bo‘lishli-gidadir. Bu uslubiyatdan asosan darsning tayyorlov va yakunlov qismlarida, yangi materialni o‘zlashtirish, takomillashtirish darslarida, ko‘proq kichik yoshdagi o‘quvchilar bilan mashg‘ulot-larda foydalaniladi.

O‘quvchi faoliyatini uzluksiz-ulab tashkillash usuliyati. Mashqni bajarish navbatini tushuntirishlarsiz, uslubiy ko‘r-satmalarni harakatni bajarish ritmiga moslab, xatolarni tuzatish uchun guruhni to‘xtatmay, yuqori zichlikka erishish maqsadida harakat faoliyatini to‘la bajarish tarzida namoyon bo‘ladi. Bu uslubiyatning afzalligi yuklama meoyorini, uni hajmini, intensivligini guruhdagi barcha o‘quvchi uchun (jis-moniy tayyorgarligidan qat’iy nazar) bir xilda bo‘lishligiga erishishdir. Bu bilan sinf, guruh o‘quvchilari umumiy jismoniy tayyorgarligini baholash, ayniqsa, o‘quvchilarning o‘zlari uchun tengdoshlariga nisbatan o‘z harakat imkoniyatlari darajasini taqqoslash, solishtirish imkoniyati yaratiladi. Asosan darsning tayyorlov, yakunlov qismlari hamda yangi materialni o‘zlashtirish boshlangan darsning asosiy qismida ko‘proq foydalaniladi.

O‘quv guruhi (sinf)ni guruhlarga ajratish usuliyatining mazmuni jismoniy rivojlanganligi, jismoniy tayyorgarligi, darsda qo‘yilgan vazifalarni turli-tumanligi, uni hal qilish uchun lozim bo‘lgan jihozlarni hisobga olish bilan, ko‘p sonli

o‘quvchilar guruhini mayda, kichik guruhlarga ajratishdir. U uslubiyatdan asosan darsning asosiy qismida foydalaniladi. O‘quvchi faoliyatini tashkillash, guruhchalarga ajratish uslu-biyati taolim jarayonida jismoniy rivojlanganligi, jismoniy tayyorgarligini hisobga olib shug‘ullanish imkoniyatini yara-tadi. Bu o‘z navbatida o‘qitish jarayonini kuchiga yarasha, jismoniy imkoniyatini hisobga olishdek afzalliklarni vujudga keltiradi va taolim jarayoni uchun sarflanayotgan vaqtni tejaydi. Har bir guruh o‘qituvchi topshirig‘i bilan mustaqil, alohida vazifani hal qilishga yo‘naltiriladi. Bu uslubiyat har bir guruh uchun rahbarlik vazifasini bajara oladigan, oldindan tayyorlangan, mavzuni texnikasidan xabar-dor, guruhcha faolini tayyorlashni o‘qituvchi zimmasiga yuklaydi.

O‘quvchi faoliyatini yakkama-yakka tashkillash uslubiyati-dan asosan o‘quv yilining, o‘quv choragining, Davlat standarti dasturidagi bo‘limlarning o‘qitib bo‘lingan mavzularini takrorlash darslarida foydalaniladi. O‘quvchilar faoliyatini yakkama-yakka tashkillash o‘quvchilardan texnik jihatdan maolum nazariy va amaliy bilimlarga ega bo‘lishni, o‘z-o‘zini va guruhdoshini havfisizligini taominlay bilish, mashqni ko‘r-sata olish va eng asosiysi o‘zlashtirilayotgan, tanishtirilayotgan, mustahkalanayotgan va takomillashtirilayotgan o‘quv materiali, o‘quvchilar uchun oldindan o‘rgatilgan mashq texnikasi tanish material bo‘lishi shart. Qolaversa ayrim darslarda har bir o‘quvchi uchun o‘quv yilida o‘zlashtirib ulgurmagan mavzular yoki mashqlaridan vazifalar beriladi. Bu usuliyatdan asosan o‘rta va katta maktab yoshdagi o‘quvchilar bilan o‘tkazilgan darslarda foydalanish tavsiya qilinadi.

O‘quvchi faoliyatini aylanib yurib mashq bajarish usuliyati orqali tashkillash asosan yuqori sinf o‘quvchilari bilan, rejalashtirilgan o‘quv materiali o‘rganib ulguridan so‘ng, mashqdan-mashqga o‘tish, o‘qituvchining buyrug‘i (signali), signalisiz mashqni bajargandan so‘ng o‘rin almashtirish maqsa-dida boshqa jihozga o‘tish tarzida tashkillanadi. Bu usu-liyatning samaraliligi shundaki, vaqt tejaladi, o‘quvchilarning barchasi birvarakayiga band bo‘ladi, ularda mustaqil shug‘ul-

lanishga ehtiyoj va instruktorlik malakalari shakllanadi. Bu usuliyatning «Kreystring» deb ataladigan to‘rt xil ko‘rinishi mavjud.

Xulosa: umumta’lim maktab o‘quvchilarini faoliyatini tashkillashda faqatgina birgina usuldan foydalanmasdan balki, kompleks foydalanish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon bolalarda darsga nisbatan zerikish tuyg‘usini oldini oladi, chunki darsda variatsiyaviylik, ya’ni turfa xillilik sharoiti yaratiladi, bu esa bolalarda darsga nisbatan qiziqish uyg‘otadi, dars samaradorligi oshishiga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A.Abdullaev. “Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi. Darslik. (1-jild)/Toshkent/ “Navro‘z” nashriyoti, 2017. – 392 bet.
2. R.S.Salomov Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati. Darslik. T.: «ITA-PRESS», 2014.